

Opracował: Tadeusz Trepanowski

Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów

Hilary Korecki **architekt guberni łomżyńskiej pochowany** **na cmentarzu w Szczawnicy**

Wstęp

W samym centrum Szczawnicy – miejscowości uzdrowskiej, położonej w województwie małopolskim, w powiecie nowotarskim, znajduje się niewielki, zabytkowy cmentarz (tzw. cmentarz Szalayowski) założony pod koniec XVIII w., którego potoczna nazwa pochodzi od nazwiska Józefa Szalay’a – polskiego wydawcy pochodzenia węgierskiego, urzędnika galicyjskiego, twórcy uzdrowiska w Szczawnicy. Cmentarz usytuowany jest pomiędzy rzeką Grajcarkiem, a ulicą Główną, w sąsiedztwie dolnej stacji wyciągu na Palenicę, na wprost wjazdu w ul. Zdrojową. Założono go w wyniku zarządzenia władz austriackich z 1784 r. wprowadzającego zakaz chowania zmarłych na cmentarzach przykościelnych, nakazującego ich likwidację i zakładanie nowych cmentarzy poza obszarami zabudowy¹. Nowy cmentarz w Szczawnicy założono więc na niezabudowanym terenie poniżej głównej ulicy. Prowadziły do niego schodki w dół, a teren został otoczony murem z kamienia. Pierwsze pochówki nastąpiły w 1832 r. Na skraju cmentarza Józef Szalay, właściciel uzdrowiska wybudował w 1870 r. kaplicę, pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego, którą poświęcono 28 września tegoż roku. W jej podziemiach Szalay spoczął wraz z najbliższą rodziną.

¹ Przepelnione, przykościelne cmentarze bywały ogniskami epidemii. Dopiero agitacja władz i Kościoła miała przekonać o konieczności higieny. Pierwsze reformy w tej sprawie przeprowadził w roku 1773 Józef II Habsburg. W roku 1781 w Wiedniu wydano i przełożono z języka niemieckiego na język polski, a następnie udostępniono dla powszechnego użytku, broszurę pt. „O pogrzebach wiedeńskich pismo małe” mówiącą o pilnej konieczności zmian w zwyczajach pogrzebowych oraz „Śmierć z grobów”. Dwa lata później, 11 grudnia 1783, po przygotowaniu opinii publicznej do radykalnych zmian, Józef II wydał dekret cesarski Kancelarii Nadwornej nakazujący zamknięcie w całym państwie wszystkich cmentarzy przykościelnych i wyznaniowych i polecający magistratom wydzielenie poza obrębem miasta specjalnych obszarów, na których miały być lokalizowane nowe cmentarze. 21 stycznia 1784 r. Gubernium Galicyjskie opublikowało dekret, a 9 września 1784 r. weszło w życie rozporządzenie mówiące o karach za nieprzestrzeganie prawa. Po tym okresie uwidocznił się podział na cmentarze katolickie i prawosławne wskazujący na społeczne rozgraniczenie mieszkańców wedle kryterium wyznaniowego.

Pochowano tam również zwłoki słynnego fotografa Awita Szuberta, zmarłego w 1919 r. Był on pierwszym, który w 1892 r. utrwalił na fotografii wnętrza kopalni soli w Wieliczce, a także wykonał wiele pięknych fotografii Pienin i Tatr. Na cmentarzu w Szczawnicy oprócz miejscowej ludności chowano również zmarłych kuracjuszy z Królestwa Polskiego, Galicji oraz Litwy, leczących się w tutejszych sanatoriach.

Lokalizacja cmentarza przy ul. Głównej okazała się jednak nie najlepsza. Do Szczawnicy w XIX wieku przejeżdżało coraz więcej gości, a szybki rozwój uzdrowiska spowodował, że cmentarz wkrótce znalazł się w obrębie miejscowości. W 1879 r. zdecydowano więc cmentarz zamknąć. O jego zamknięciu zdecydowano już w 1879 r., ale ostatecznie doszło do niego w 1895 r., kiedy zaczęto grzebać zmarłych na nowym cmentarzu parafialnym.

Na terenie starego cmentarza zachowały się nieliczne nagrobki upamiętniające znaczniejszych zmarłych, które zostały wykonane z pińczowskiego piaskowca przez firmy kamieniarskie z Krakowa, Bochni i Nowego Sącza. Groby ziemne niestety nie przetrwały. Czas spowodował, że stopniowo ulegały degradacji i dziś nie ma po nich śladu. Na zachowanych nagrobkach, w czytelnych jeszcze niektórych epitafiach odnaleźć możemy wiele ciekawych informacji dotyczących osób zmarłych. Stanowią więc one dla zainteresowanych swoiste archiwum na wolnym powietrzu.

Podczas wakacyjnego pobytu w Szczawnicy w 2023 r. wraz z moją siostrą Janiną odkryliśmy na szczawnickim cmentarzu grób **Hilarego Koreckiego – architekta gubernialnego, budowniczego miasta Łomży**. Sfotografowałem wtedy pomnik i tablicę nagrobną, planując ustalić więcej informacji o zmarłym, lecz po powrocie do Łomży, w natłoku innych spraw zapomniałem o tym grobie. Jednak chyba jakaś siła wyższa zdecydowała, że muszę to zrobić, ponieważ po przebytej operacji nogi otrzymałem skierowanie do sanatorium nie gdzie indziej tylko właśnie do Szczawnicy. Tak więc 10 listopada 2024 r. po raz drugi stanąłem przed grobem Hilarego Koryckiego. Uznałem wtedy, że jest to jakiś znak i że powinienem poznać losy tego człowieka, a wiedzę podzielić się z innymi.

Stary, zabytkowy cmentarz w Szczawnicy. Foto: Tadeusz Trepanowski, 10.11.2024 r.

Lokalizacja starego cmentarza w Szczawnicy

Na starym cmentarzu w Szczawnicy, pośród nielicznie zachowanych, nagrobków będących w różnym stanie, gdyż czas i zmieniające się pory roku nieubłagannie dokonują swego dzieła, znajduje się pomnik – obelisk, upamiętniający Hilarego Koreckiego. Nagrobek wykonano z piaskowca, a jego górną część stanowi kopuła przedstawiająca stylizowany motyw budowli, rozmieszczony symetrycznie z czterech stron pomnika. Jest to odniesienie do profesji zmarłego, a charakterystyczna strzelista forma zarysu wieży, inspirowana neogotykiem sugeruje, że architekt specjalizował się również w budowie obiektów sakralnych.

*Nagrobek Hilarego Koreckiego na starym cmentarzu w Szczawnicy.
Foto: Tadeusz Trepanowski, 10.11.2024 r.*

Tablica nagrobna Hilarego Koreckiego. Foto: Tadeusz Trepanowski 10.11.2024 r.

D. O. M.

HILARYKORECKI

B u d o w n i c z y G u b e r n i a l n y M i a
s t a ł o m ż y

Ż y ł l a t 45. U m a r ł d. 1 2 s i e r p n i
a 1 8 6 7 r.

P o z o s t a ł a ż o n a i d z i e c i
p r o s z a o w e s t c h n i e n i e z a d u s
z ę j e g o.

36. Roku tyżcieśmi set dwudziestego piątego, dnia czterdziestego Miesiąca Syp-
 nia, o godzinie piątej x po południa. Przed Nami niniey podpisany, w
 Urzędnikiem Stanu Lysylnego, Gminy Warszawskiej Lyssylnie
 piotrskiego, w Woiwodztwie Mazowieckim Powiecie Warszawskim
 staunt się Urodzony Daniel Korecki, Podskarby, w Kommissy-
 iji Arządowej Wojny, lat maizy trzydziści piś, mieszkaicy
 w Warszawie przy Ulicy Stepcy, pod Numerem Dwiesci dziesię-
 dziesiąt dziesięci, i okazał Nam dziesięć pti męzkich, ktori urodzi-
 to się na dniu trzynastym miesiąca i roku bieżący, o godzinie
 dziesiętj szana w ramionach iego, orwiadając iż jest
 srodzone z Niego, i Jozefy z Janickich, lat dwadziścia maiz-
 cy iego Matronki, i że zyczeniem iego ust nadał mi Jmie Hil-
 arego. Porzuceniem powyższego orwiadzenia i okazaniu dziesięcia
 u przytoczani: Urodzonych Fabiana Gutowskiego, Podskarba
 Podskarba w Kommissyji Arządowej Wojny, lat maiz-
 go trzydziści siedm, mieszkaicy w Warszawie przy Uli-
 cy Mostowej, pod Numerem Dwiesci dwadziścia dwa, Jana
 Maniko, Fraktyora, lat maizygo trzydziści siedm, mieszkaicy
 cego w Warszawie przy Ulicy Święto Krzyżskiej, pod Num-
 erem Tyżcieśmi set dwudziestego trzy. Potem akt niniey wy Ur-
 dzenia po przytaniu Onego, porz. Nas. Orwiadając iego, i orwiad-
 ując dwóch podpisany zastat. J. Wawrowski Urzędnik Stanu Lysylnego
 Daniel Korecki Cywilny
 Fabian Gutowski, Podskarba J. Maniko Fraktyor.

Akt urodzenia nr 36/1825 Hilarego Koreckiego³

19. Ego qui supra Capti vici Infantem nomine Hila-
 rium natum 13 Januarij anni Curr. filium Generi
 Dominici Danielis Korecki et Josephi de Janicki
 L. A. de Pata Nicata N. 614. Patrimi fuere
 Jend. Mrs. Stanislaus Herstopski Capitamus et
 Marianna Finorra

Akt urodzenia nr 36/1825 Hilarego Koreckiego⁴

³ Archiwum Państwowe w Warszawie, dalej APW, akt urodzenia nr 36/1825, Warszawa ASC Cyrkuł I.

⁴ Archiwum Diecezjalne w Warszawie, dalej ADW, akt urodzenia, Warszawa parafia św. Andrzeja.

Hipolit Korecki był pierwszym dzieckiem urodzonym ze związku 35-letniego Daniela Koreckiego z 19-letnią Józefą Tańską. Ślub rodziców Hipolita odbył się 6 lutego 1824 r. w parafii św. Krzyża w Warszawie.

Ojciec Hipolita, Daniel Korecki był synem już nieżyjących rodziców Kazimierza Koryckiego – właściciela gruntów, kapitana wojsk królewskich i Marianny z domu Gerkin. Był kawalerem i wylegitymowanym szlachcicem. Pochodził z Prus, z miasta Osterode [Ostróda?]. W Warszawie mieszkał przy ul. Bugaj pod numerem 2601. Pracował jako kancelista przy komisariacie wojskowym. 15 listopada 1811 r. Daniel Korecki otrzymał nominację od ks. Józefa Poniatowskiego, ministra wojny na stanowisko oficjalisty przy szpitalach wojskowych⁵.

Matka Hipolita, Józefa Korecka z Tańskich, była szlachcianką, urodzoną w Warszawie, tamże zamieszkałą przy ul. Świętokrzyskiej pod numerem 1343. Według złożonej metryki, podczas zawierania związku małżeńskiego miała 19 lat i była córka nieżyjącego Andrzeja Tańskiego, szlachcica, kiedyś utrzymującego się z wynajmu posesji, i szlachcianki, Marianny z Zobłów, primo voto Tańskiej, secundo voto Mańko.

⁵ Archiwum Główne Akt Dawnych, sygn. 1/391/0/-/0419.

Diei	Nomina Cognominaque	Februarius 1824
17	Martinus Kowalski Margaritha Dobrowalska	Ego Casimirus Brzozowski S.O.M. factus pro- vio examine, promissis tribus bannis, ac nullo en- pedimento Canonico detecto, viso quoque per acti actus civilis testimonio, benedixi Matrimonium contrac- tum inter D. Martinum Kowalski Juvenem et Margaritham Dobrowalska Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Adalbertus Baranowski et Joannes Kubiński. Subm. folio 152.
17	Raphael Dabrowski Agnes Szekspaniska	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Raphaelem Dabrowski Juvenem et Agne- stem Szekspaniska Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Franciscus Surkiewicz et Casimirus Kopakowski. Subm. folio 149.
18	Paulus Dabrowski Carolina Wianorówna	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Paulum Dabrowski Juvenem et Carolinam Wianor- ówna Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Matthias Kuchowski et Adamus Scharski. Subm. 150
18	Sudovicus Jasinski Francisca Niemirowska	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Sudovicum Jasinski Juvenem et Francisca Nie- mirowska Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Josephus Winger et Josephus Niemirowski. Subm. 148
18	Adamus Czapenski Leonora Krasucka	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Adamum Czapenski Juvenem et Leonoram Kra- sucka Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Matthias Kieckel et Josephus Anisiewicz. Subm. 149
19	Josephus Krajewski Clara Kromfars	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Jose- phum Krajewski Juvenem et Claram Kromfars Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere D. Ca- rolus Schrott, Michael Marxfleisch et Joannes Kalewski. Subm. folio 146.
22	Daniel Korecki Josepha Janiska	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Danielem Korecki Calicem Conf. Aug. et D. Josepham Janiska Virginem paravianam S. Crucis. Testes fuere D. Franciscus Moplański et Joannes Manko. Subm. folio 148.
22	Christianus Wajpf Francisca Wajpsowa	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Christianum Wajpf Viduum Conf. Aug. et Francisca Wajpsowa Viduam paravianam S. Crucis. Testes fuere Adamus Jure et Joann. Brand. 145.
22	Franciscus Pietrzykowski Marianna Jakubowska	Idem qui supra factus... promissis... ac nullo... viso quoque... benedixi Matrimonium contractum inter D. Franciscum Pietrzykowski Juvenem et Mariannam Jakubowska Virginem paravianas S. Crucis. Testes fuere Stanislas Kubiński et Joannes Marchand. Subm. folio 146.

Akt małżeństwa rodziców Hipolita, Daniela Koreckiego z Józefą Tańską sporządzony po łacinie⁷.

Hilary Korecki miał przynajmniej pięcioro rodzeństwa:

3 lipca 1828 r. w rodzinie Daniela i Józefy urodził się drugi syn – **Józef Korecki**. Przyjście na świat dziecka zgłosił 10 sierpnia tegoż roku, w parafii św. Andrzeja w Warszawie, jego ojciec Daniel Korecki – podsekretarz komisji wojny, w obecności 39-letniego Antoniego Tarnowskiego – porucznika Wojsk Polskich i 39-letniego Fabiana

⁷ Archiwum parafialne, akt małżeństwa str. 4, parafii św. Krzyża w Warszawie.

Gutowskiego podsekretarza komisji wojny. Dziecko ochrzczone zostało przez ks. Tomasza Kraszpulskiego, a rodzicami chrzestnymi byli Antoni Tarnowski i Józefa Bierner⁸.

Józef Korecki przeżył zaledwie 1 rok i 3 miesiące⁹. Umarł w Warszawie, w domu rodzinnym przy ul. Krzywe Koło nr 185, 27 października 1829 r.

Kolejnym bratem Hilarego był **Feliks Korecki** urodzony 17 listopada 1830 r. w Warszawie w mieszkaniu pod adresem Krzywe Koło 185. Ochrzczone został 13 lutego 1831 r. w parafii św. Jana, przez księdza Mateusza Jachuckiego. Rodzicami chrzestnymi byli: Fabian Gutowski – podsekretarz w Komisji Rządowej Wojny i Barbara Jonewendt¹⁰.

Następną z rodzeństwa Hilarego była **Marianna Korecka** urodzona 26 sierpnia 1833 r. w Warszawie w mieszkaniu przy ul. Krzywe Koło, pod numerem 185. Urodzenie córki zgłaszał 44-letni Daniel Korecki – kontroler byłej Komisji Rządowej Wojny, w obecności Jonatana Bogumiła Dittmarscha, utrzymującego się z własnych funduszy i Fabiana Gutowskiego – urzędnika w byłej Komisji Rządowej Wojny. Chrzest dziecka odbył się 8 września 1833 r., a rodzicami chrzestnymi byli: Jonatan Bogumił Dittmarsch i Marianna Gutowska¹¹.

7 lipca 1855 r. 22-letnia Marianna, poślubiła w parafii św. Krzyża w Warszawie, 27-letniego Wincentego Adamowskiego – adiunkta biura przybocznego dyrektora głównego Komisji Skarbu w Warszawie, syna Jakuba i Teresy z Lisickich, zamieszkałego przy ul. Wierzbowej pod numerem 612. Na zawarcie małżeństwa, nowo zaślubiony otrzymał zezwoleni Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, o numerze 1324, wydane 8 czerwca 1855 r. Świadcami na ślubie byli: 36-letni Ignacy Mańko – urzędnik loterii i 46-letni Ignacy Lisicki – urzędnik Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu¹². Rodzina Koreckich zamieszkiwała wtedy w Warszawie pod adresem Nowy Świat nr 1259. Ojciec Marianny, Daniel Korecki już nie żył.

Z Wincentym Adamowskim Marianna miała dwoje dzieci: Tymoteusza urodzonego 23 marca 1857 r., którego rodzicami chrzestnymi byli **Hilary Korecki** – budowniczy i Emma Frankowska¹³. 7 grudnia 1858 r. Marianna urodziła córkę Marię Anielę¹⁴. Dwa dni po urodzeniu dziecka, 9 grudnia 1858 r., o godzinie 12 w nocy, na skutek powikłań poporodowych, 24-letnia

⁸ APW, akt urodzenia nr 400/1828, parafia św. Andrzeja w Warszawie.

⁹ APW, akt zgonu nr 691/1829, parafia św. Jana w Warszawie.

¹⁰ Archiwum Archidiecezjalne w Warszawie, dalej AAW, akt urodzenia nr 93/1831.

¹¹ AAW, akt urodzenia nr 536/1833, parafia św. Jana w Warszawie.

¹² APW, akt małżeństwa nr 140/1855, parafia św. Krzyża w Warszawie.

¹³ APW, akt urodzenia nr 882/1857, parafia św. Andrzeja w Warszawie.

¹⁴ APW, akt urodzenia nr 304/1859, parafia św. Andrzeja w Warszawie.

Marianna odeszła z tego świata, pozostawiając osierocone dzieci i owdowiałego męża Wincentego¹⁵.

Następnym z rodzeństwa Hilarego był **Wiktor Kordecki**, urodzony 20 maja 1836 r. Urodzenie dziecka zgłosił jego ojciec Daniel Kordecki, w obecności 39-letniego Michała Janiszewskiego – sekretarza Kancelarii Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego, zamieszkałego przy ul. Podwale pod numerem 510 i 36-letniego Jana Grunneidy, byłego urzędnika, zamieszkałego przy ul. Długiej 543. Rodzicami chrzestnymi byli: Michał Janiszewski i Katarzyna Mańko¹⁶.

Kolejna z rodzeństwa Hilarego to **Aniela Korecka**, urodzona 2 sierpnia 1838 r. Zgłoszenie urodzenia i chrzest dziecka odbyły się prawie po dwóch latach, 14 czerwca 1840 r., w obecności Jana Mańko – byłego kapitana byłego wojska polskiego¹⁷ i Ignacego Mańko – urzędnika Dyrekcji Generalnej Loterii, obu zamieszkałych w Warszawie. Rodzicami chrzestnymi Anieli byli Jan Mańko i Karolina Godrzyńska¹⁸. Koreccy mieszkali wtedy przy ul. Piwnej pod numerem 101. Jako powód opóźnienia sporządzenia aktu chrztu Anieli podano oczekiwanie na kumów¹⁹.

14 października 1860 r. 22-letnia Aniela Korecka mieszkająca wraz z rodziną w Warszawie przy ul. Orlej pod numerem 800, poślubiła 32-letniego Wincentego Adamowskiego – urzędnika Komisji Skarbu, wdowca po swojej zmarłej w grudniu 1858 r. siostrze Mariannie, zamieszkałego w Warszawie przy ul. Królewskiej pod numerem 1066. Świadcami na ślubie byli: Michał Przybylski – urzędnik Biura Ober-policmajstra i Adolf Kudasiewicz – profesor Instytutu Szlacheckiego. Przed zawarciem małżeństwa dyspensę od powinowactwa udzieliła właściwa władza kościelna, a dla nowo zaślubionego pozwolenie opatrzone numerem 2078, udzielone przez Komisję Rządową Przychodów i Skarby w dniu 27 lipca 1860 r. złożone zostało w oryginale. Obrządek religijny zaślubin udzielony przez ks. Wojciecha Jackowskiego odbył się w Kościele Reformackim w Warszawie.

Z Wincentym Aniela miała siedmioro dzieci: Zofia Aniela ur. w 1864 r.; Marię i Anielę (bliźniaczki) ur. w 1865 r.; Jadwigę Kazimierę ur. w 1867 r.; Wincentego Antoniego ur. w 1870 r.; Tytusa Stanisława ur. w 1873 r. i Janinę Bronisławę ur. w 1877 r.

¹⁵ APW, akt zgonu nr 654/1858, parafia św. Andrzeja w Warszawie.

¹⁶ APW, akt urodzenia nr 526/1836.

¹⁷ Po upadku powstania listopadowego w 1831 r. nastąpiły silne represje władz rosyjskich. Kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy polskich wcielono do armii rosyjskiej i wysłano w głąb Rosji. Wojsko Polskie w swojej regularnej formie przestało istnieć. Odrodziło się dopiero na początku XX wieku.

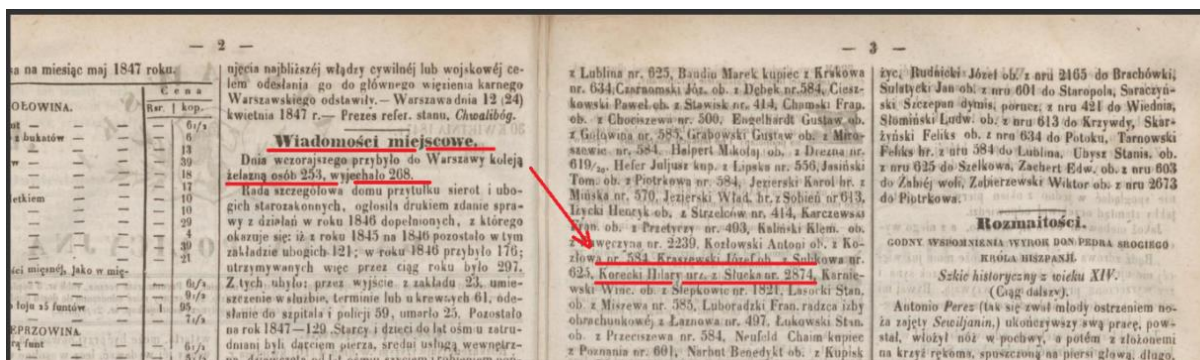
¹⁸ AAW, akt urodzenia nr 334/1840, parafia św. Jana w Warszawie.

¹⁹ Kum – przestarzałe określenie osoby przedstawionej w czasie sakramentu chrztu dziecka jako wspierającej rozwój religijny i duchowy ochrzczonego.

Hilary Korecki swoją karierę zawodową rozwijał poza Warszawą na terenach wschodnich. W „Gazecie Policyjnej” nr 120, z 30 kwietnia 1847 w kolumnie „Wiadomości Miejscowe” odnotowano, że do Warszawy przybyło koleją żelazną 253 osoby, a wyjechało 268. Wśród przyjezdnych był wymieniony z nazwiska Korecki Hilary – urzędnik ze Słucka²⁰, miasta leżącego nad rzeką Słucz ok. 105 km od Mińska.

Wycinek pierwszej strony Gazety policyjnej nr 120 z 30 kwietnia 1847 r.

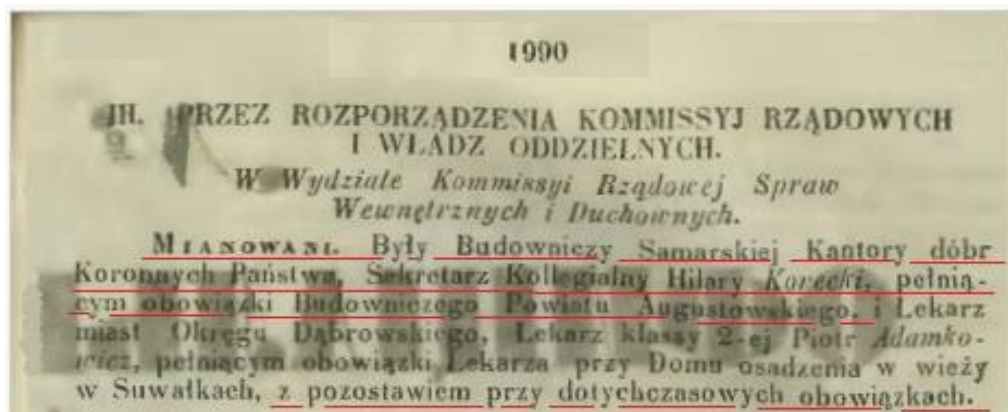
Wycinek 2 i 3 strony Gazety policyjnej nr 120 z 30 kwietnia 1847 r. z informacją o przybyciu do W-wy Hilarego Koreckiego

W dwujęzycznej, rosyjsko-polskiej „Gazecie Rządowej Królestwa Polskiego”, z 30 listopada 1858 r., w dziale „Wiadomości Krajowe” umieszczono informację o mianowaniu i pozostawieniu przy dotychczasowych obowiązkach Budowniczego Powiatu Augustowskiego, Hilarego Koreckiego – byłego sekretarza kolegijskiego i Budowniczego Samarskiej Kantory Dóbr Koronnych Państwa.

²⁰ Słuck – na skutek rozbiorów Polski, w latach 1793–1915 miasto należało do Rosji i było siedzibą powiatu, należącego do guberni mińskiej. Obecnie na Białorusi, w obwodzie mińskim, centrum administracyjne rejonu słuckiego.

„Gazeta Rządowa Królestwa Polskiego” nr 264 z 1858 r.²¹

Wycinek strony „Gazety Rządowej Królestwa Polskiego” zawierający informację o mianowaniu Hilarego Koreckiego²²

Warszawska „Gazeta Policyjna” z roku 1858, № 197 w kolumnie „Wiadomości miejscowe” donosiła m.in. o wyjeździe Hilarego Koryckiego koleją żelazną z Warszawy do Karlsbad²³. Z notatki tej dowiadujemy się, że Korecki był sekretarzem kolegialnym.

²¹ „Gazeta Rządowa Królestwa Polskiego”, 1858, № 264. Miejsce wydania / druku: Warszawa Data: 1858 Język: polski i rosyjski. Typ źródła: czasopismo Lokalizacja oryginału: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Prawa: domena publiczna.

²² Tamże.

²³ Karlsbad kiedyś – obecnie Karlovy Vary to najśłynniejsze i największe uzdrowisko w Republice Czeskiej założone zostało około 1350 r. Do Karlsbadu przyjeżdżali artyści, poeci, muzycy, politycy i koronowane głowy Europy. Słynne kolumnady należą do największych atrakcji Karlowych Warów, Neorenesansowa Kolumnada Młyńska, secesyjna Kolumnada Pałacowa, nowoczesna Kolumnada Zdrojowa z najsilniejszym karlowarskim źródłem oraz Kolumnada Sadowa. Słynne uzdrowisko z samoczynnie bijącym na wysokość kilkunastu metrów gorącym źródłem i wodami mineralnymi, ale także miasto, w którym już od ponad dwustu lat produkuje się znany na całym świecie likier ziołowy Becherovka oraz tutaj mieści się słynna wytwórnia szkła Moser.

WARSZAWSKA GAZETA POLICYJNA.

Wychodzi codziennie nie wylęczając świąt uroczystych i niedziel. — Prenumerata rocznie rs. 3 kop. 60 (zl. 24), kwartalnie kop. 90 (złp. 6), a miesięcznie kop. 30 (złp. 2). —

Życzący mieć odoszoną do domu, dopłaca miesięcznie kop. 5 (gr. 10). Egzemplarz pojedynczy kosztuje kop. 2½ (gr. 5). Prenumerata przyjmuje się po wszystkich kantorach.

Piątek 4 (16) lipca
1858 roku.

№ 197.

Jutro, Śgo Aleksego Wyznawcy.

Wyjechali koleją żelazną. — O'Brien de Lacy Piotr dymis. sztabs-rotmistrz do Dieppe, Brun Marja żona sędziego i Bułhak Adolf ob. do Karlsbad, Belzhold Fran. doktor gospodarstwa wiejskiego do Berlina, Czarniecki Gracjan profesor gimnazjum do Szczawnicy, Fajersztajn Szaja kup. i Gąsiorowski Roman nauczyciel do Krakowa, Hantower Anna żona kupca do Prus, Izbicki Stan. kleryk seminarjum do Poznania, **Korecki Hilary sekr. koleg.** i Kurczyński Stan. urzędnik komisji skarbu do Karlsbad, Kwaśniewski Bonawentura doktor do Marjebad, Leonhardi Zofia żona pułk. wojsk pruskich do Wrocławia, hr. Łubieński Leon ases. koleg. do Paryża, Markowski Oswald lekarz do Poznania, Majewski Karol ob. do Karlsbad, Mielck Otto kup. do Bremen, Ożarowski Stan. hr. do Drezna, Szydłowski Kazi. ob. i Rusocki Józef ases. koleg. do Karlsbad, Swida Septym ob. do Marjebad, Stołypin Elżbieta córka generała-majora do Drezna, Tańkel Konstancja żona urzęd. do Karlsbad.

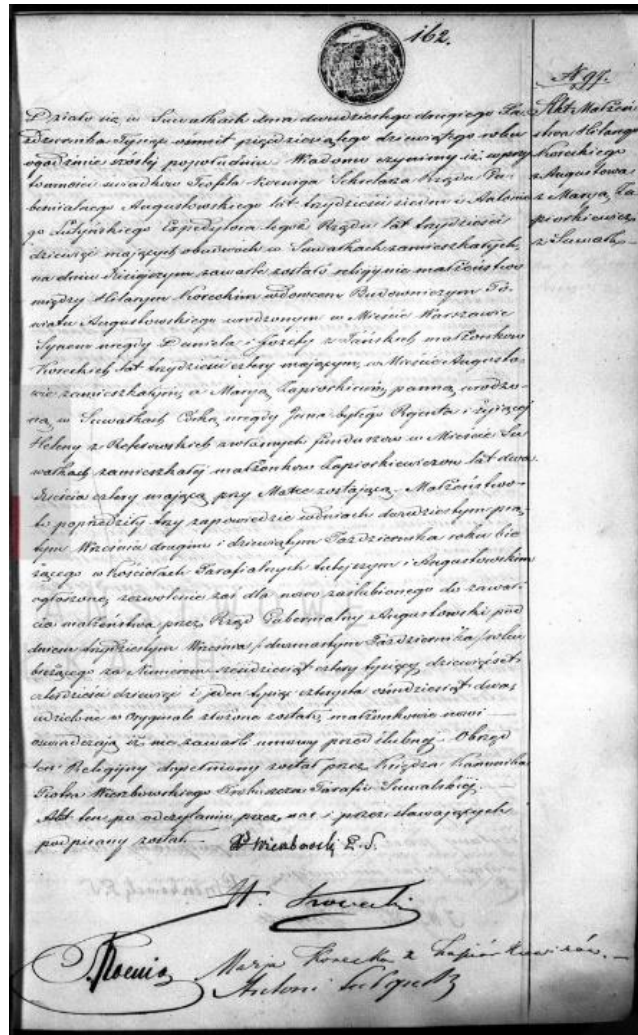
Wycinek strony warszawskiej „Gazety Policyjnej” z informacją o wyjeździe Hilarego Koreckiego z Warszawy do Karlsbad.

Wyjazd Koryckiego do czeskich Karlsbad (Karlowych Warów) wskazuje na jego kłopoty zdrowotne. Do „wód” jeżdżono przede wszystkim w celu poratowanie zdrowia, ale przybywały tam również osoby młode, z elit społecznych, i nie po to, aby poddawać się zabiegom medycznym, ale przede wszystkim, by prowadzić intensywne życie towarzyskie, spotykać się z przedstawicielami europejskiej arystokracji czy ludźmi kultury. Częstym bywalcem tego uzdrowiska był np. August II Mocny, którego cechowała wybitna skłonność do rozrywek i hulaszczego trybu życia. Jeździł więc tam głównie po to.

Hilary Korecki był dwukrotnie żonaty. Nic nie wiadomo o jego pierwszym związku. Możliwe, że założył rodzinę poza obecnymi granicami Polski, może na Litwie. Przypuszczenie takie wynika z faktu, że na terenie województw leżących obecnie na terenie Polski nie odnalazłem aktu jego pierwszego małżeństwa, aktów urodzenia czy zgonu dzieci, jak też aktu zgonu pierwszej żony.

Swój drugi związek małżeński Hilary zawarł w Suwałkach 22 października 1859 r. o godzinie 6 po południu. Jako 34-letni wdowiec, mieszkaniec Augustowa, ożenił się z 24-letnią Maryanną Zapiórkiewicz, urodzoną około 1835 r., córką nieżyjącego już Jana

Zapiórkiewicz²⁴ – rejenta Kancelarii Ziemiańskiej Gubernii Augustowskiej w Suwałkach i Heleny z Referowskich. Ślub odbył się w obecności świadków: 37-letniego Teofila Koeniga – sekretarza Rządu Gubernialnego Augustowskiego i 39-letniego Antoniego Lutyńskiego – ekspedytora tegoż rządu, obu zamieszkałych w Suwałkach. Małżeństwo poprzedziły trzy zapowiedzi ogłoszone w kościołach w Suwałkach i Augustowie. Zezwolenie na zawarcie małżeństwa o numerze 64949 udzielone zostało Hilaremu przez Rząd Gubernialny Augustowski dnia 12 października 1859 r. Małżonkowie nie zawarli umowy przedślubnej, a ślubu udzielił ksiądz kanonik Piotr Wierzbowski – proboszcz parafii suwalskiej²⁵.

Akt małżeństwa Hilarego Koreckiego z Marią Zapiórkiewicz, córką Jana i Heleny z Referowskich.

Hilary Korecki istotnie miał kłopoty zdrowotne. Chorował na gruźlicę. W XIX wieku była to choroba nieuleczalna, a zachorowanie na nią oznaczało wyrok śmierci. Gruźlica nie oszczędzała nikogo, zabijała zarówno biednych jak i bogatych, dzieci, młodzież i osoby starsze. Tysiące chorych umierało, bez większej szansy na poprawę zdrowia. Przez cały XIX wiek

²⁴ Jan Zapiórkiewicz ur.1798 - zm. 9.07.1843 r. w Suwałkach.

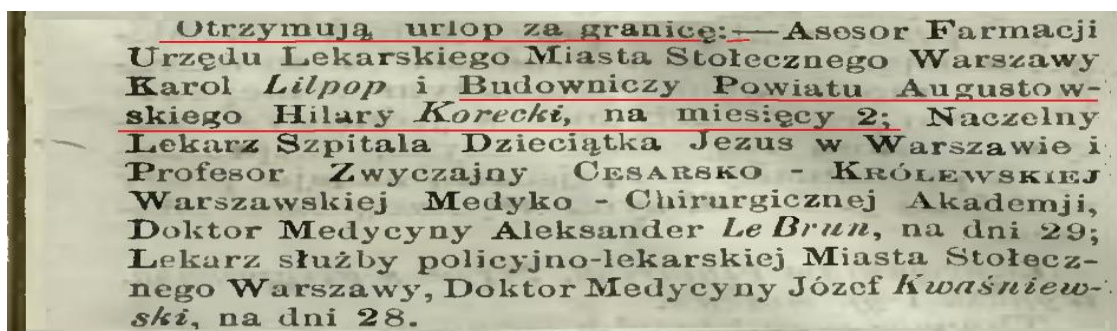
²⁵ Archiwum Państwowe w Suwałkach, akt małżeństwa nr 97/1859, parafia Suwałki.

gruźlica zabiła około $\frac{1}{4}$ populacji Europy. Przyczyną tak wysokiej umieralności było to, że mimo znacznego rozwoju przemysłowego i licznych odkryć naukowych, medycyna ciągle należała do gałęzi nauki opartej na wierzeniach ludowych, zabobonach czy tezach, które zamiast pomagać, często przyczyniały się do zgonów. Był to czas, kiedy nie wierzono w istnienie bakterii, wirusów, a przyczynę chorób upatrywano w stanie organizmu. Mówiono: „taki słaby się urodził”. Dopiero z biegiem lat i postępujących badań uświadomiono sobie, że brak higieny przyczynia się do zakażeń lub rozwoju chorób. Ponad 100 lat temu, mówienie o zapobieganiu chorobom spotykało się z dużą krytyką w środowisku medycznym. Leczone choroby, nie szukając ich przyczyn. Badania naukowe i rozwój medycyny sprawiły, że choroby, które ponad 100 lat temu oznaczały wyrok śmierci, dziś są uleczalne.

Hilary Korecki w związku z rozwijającą się chorobą okresowo wyjeżdżał na kuracje do sanatoriów górskich. Wynika to z informacji znalezionych w prasie Królestwa Polskiego. W gazecie „Dziennik Powszechny – Pismo Urzędowe, Polityczne i Naukowe” Nr 210 z 7 (19) września 1862 r. ukazała się informacja, mówiąca, że postanowieniem Rady Administracyjnej i na podstawie Rozkazu do Zarządu Cywilnego Królestwa Polskiego w Warszawie z dnia 4(16) września 1862 r. udzielono Hilaremu Koreckiemu, budowniczemu powiatu augustowskiego urlopu na okres 2 miesięcy w celu wyjazdu za granicę.

Wycinek pierwszej strony gazety „Dziennik Powszechny” nr 415 z 19 września 1862 r.

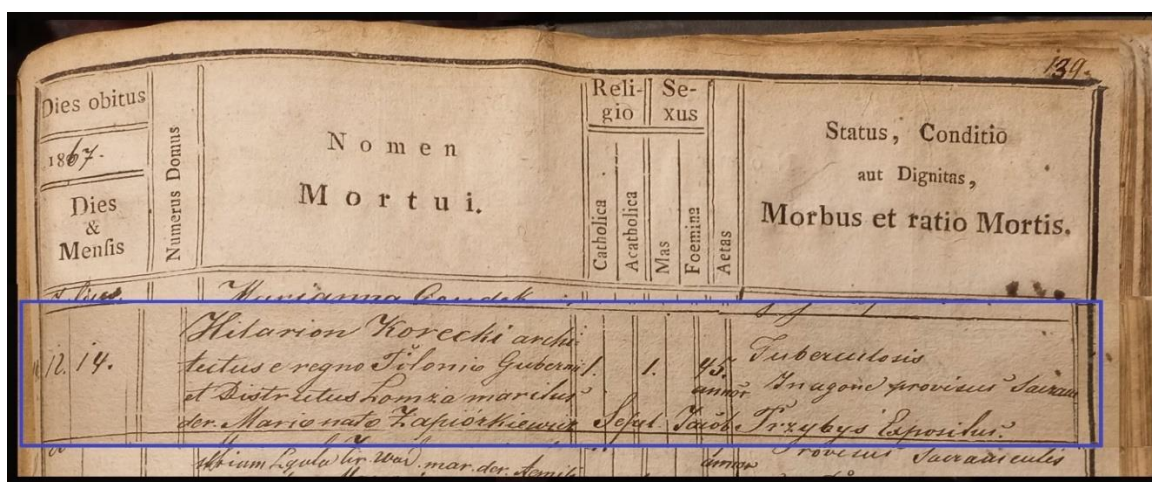

Wycinek strony gazety „Dziennik Powszechny” z informacją o Hilarym Koreckim

Wyjazd ten związany był prawdopodobnie również z trwającym leczeniem. Górskie miejscowości uzdrowiskowe po pierwszym rozbiórce Polski leżały w zaborze austriackim, więc stąd określenie wyjazdu „urlop za granicę”. W XVIII w. na Śląsku funkcjonowały popularne źródła, przede wszystkim Cieplice, ale również dobrym miejscem do leczenia chorób układu oddechowego była Szczawnica. Od końca XVIII w. wzrosło zainteresowanie tą miejscowością jako uzdrowiskiem. Już w 1790 r. używano tutejszych szczaw do kąpieli

lecznicych, lecz dopiero po przeprowadzeniu wstępnej analizy składu chemicznego wód w 1810 r., miejscowość zaczęli odwiedzać pierwsi kuracjusze. Prawdziwy rozkwit nastąpił po 1828 r., gdy miejscowość stała się własnością węgierskiej rodziny Szalayów. Budowa łaźni, domów zdrojowych i licznych pensjonatów miała uczynić ze Szczawnicy nowoczesny kurort w modnym wówczas stylu szwajcarskim. Do popularyzacji miejscowości przyczynił się Józef Dietl – twórca balneologii, który po ponownym zbadaniu tutejszych źródeł nazwał Szczawnicę „królową wód polskich”²⁶.

Hilaremu Koreckiemu nie pomogły wyjazdy „do wód”. Zmarł 12 sierpnia 1867 r. w Szczawnicy Górnej podczas pobytu w sanatorium w związku z leczeniem gruźlicy płuc. 13 listopada 2024 r., po 157 latach od jego śmierci, dzięki uprzejmości i życzliwości księdza z miejscowej parafii uzyskałem z parafialnego archiwum akt zgonu Hilarego.

Wycinek z księgi zmarłych w Szczawnicy w 1867 r.

Zapis w księdze zmarłych sporządzono w powszechnie wówczas panującym w kościele katolickim języku łacińskim.

Nomen Mortui: *Hilariion Korecki architectus e regno Polonio Gubernii et Districtus Łomża marilus der Marionato Zapiórkiewicz*

Tłumaczenie:

Imię zmarłego: **Hilarion** (powinno być Hilary) **Korecki**, architekt z **Królestwa Polskiego**, guberni łomżyńskiej, mąż **Marii Zapiórkiewicz**.

Status, Conditio aut Dignitas, Morbus et ratio Mortis – Status, stan lub godność, choroba i przyczyna śmierci.

Tuberculosis – gruźlica.

²⁶ <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/s/910-szczawnica/96-historia-miejscowosci/67879-historia-miejscowosci>

Wyznanie: rzymskokatolickie, lat: 45. Pochowany w miejscu przeznaczonym pod kamienny grób. Pochówku dokonał wikariusz eksponowany²⁷ Jakub Przybyś (późniejszy pierwszy proboszcz parafii w Szczawnicy).

W tamtych czasach rzadko transportowano ciała zmarłych na tak duże odległości. Hilary Korecki pochowany więc został na szczawnickim cmentarzu, a żona i dzieci upamiętniły miejsce jego spoczynku pomnikiem, który przetrwał do dziś, lecz jego stan woła o ratunek. Nie udało mi się ustalić dzieci pozostałych po Koreckim, jednak z napisu epitafijnego na tablicy nagrobnej wynika, że je miał.

Hilary Korecki przybył do Łomży jako gubernialny architekt prawdopodobnie w związku z wprowadzonym w 1866 r. nowym podziałem administracyjnym Królestwa Polskiego. Zwiększono wtedy liczbę guberni do dziesięciu. Był to jeden z elementów mających na celu ściślejsze połączenie Królestwa z Cesarstwem Rosyjskim. Utworzenie 1 grudnia 1866 r. guberni łomżyńskiej miało związek z dużą aktywnością oddziałów powstańczych na tym terenie podczas stłumionego przez zaborcę powstania styczniowego. Chodziło o wzmocnienie i przyspieszenie procesu rusyfikacji. Do zarządzania nową administracją potrzebni byli doświadczeni ludzie. Łomża bowiem stała się siedzibą władz guberni. Zamieszkał tu rosyjski gubernator i stacjonował garnizon wojskowy. Wprowadzono urzędowy język rosyjski. Do miasta przybyło wielu urzędników z imperium. Powstała pilna potrzeba wzniesienia nowych gmachów na pomieszczenia urzędów. Niezbędny więc był doświadczony budowniczy – architekt. Korecki takie doświadczenie posiadał z okresu pracy w guberni samarskiej i augustowskiej. Możliwe, że do Łomży sprowadził go Klemens Szczawiński, pierwszy prezydent miasta po powstaniu guberni łomżyńskiej. Wcześniej był on burmistrzem miasta Kalwarii w powiecie suwalskim, guberni augustowskiej. Jest więc prawdopodobne, że obaj panowie się znali, gdyż Korecki mieszkał w Augustowie, a jego żona pochodziła z Suwałk.

Inne informacje o nazwisku Korecki:

Przeprowadzona przeze mnie kwerenda wskazuje, że Hilary Korecki miał zacnych przodków, a ród ten wywodził się z Wołynia. Hilary Korecki i jego brat Feliks występują w spisie szlachty Królestwa Polskiego.

Korecki herbu Ogończyk. Hilary, syn Daniela 1438; Felix, s. tegoż 1439²⁸.

W herbarzu szlachty polskiej czytamy:

²⁷ Słowo "eksponowany" sugeruje, że wikariusz ten miał szczególną rolę lub pozycję w kościele. Z pewnością nie była to rola standardowa, jak w przypadku wikariuszy pełniących funkcję pomocniczą. Termin ten zatem odnosił się do osoby pełniącej w parafii zadania związane z zarządzaniem, organizacją liturgii i kontaktem z wiernymi.

²⁸ Spis szlachty królestwa polskiego, z dodaniem krótkiej informacji o dowodach szlachectwa. Warszawa. Druk w drukarni Stanisława Strąbskiego. 1851 <http://biblioteka.kijowski.pl/antologie/spisszlachtykro.pdf>

KORECKI h. OGOŃCZYK. *Samuel, rotmistrz ks. Ostrogi, dzielnie walczył przeciwko Tatarom w 1648 r. Michał, podstoli wschowski w 1710 r., sprzedał Janowi Krupińskiemu swój majątek Skrzyпки; jego syn Kazimierz, kapitan wojsk królewskich, miał syna Daniela, po którym z Józefiny Tańskiej byli synowie, Hilary i Feliks wylegitymowani w Królestwie w 1848 r.*

Mowa tu jest o Hilarym, którego grób odnalazłem w Szczawnicy. Jego dziadek to: Kazimierz – kapitan wojsk królewskich, a pradziadek to Michał – podstoli wschowski²⁹.

Nazwisko Korecki odnajdujemy również w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego*:

(...) na początku XVII w. włość Kalnicka należy do ks. Koreckich. W 1629 r. ks. Karol Korecki, kaszt. wołyński, wnosi z Babina z 603 dymów.

W *Encyklopedii Staropolskiej* pod hasłem „Kobza” odnajdujemy informację:

Słynny wojownik, Samuel książę Korecki, wzięty w niewolę i gnany pieszo do Stambułu, gdzie zamordowany został, dla pocieszenia towarzyszków niedoli i podniesienia w nich ducha, grał im na kobzie³⁰.

W latach 1570–1576 urząd wojewody wołyńskiego pełnił Bohusz Korecki będący również starostą łuckim, braclawskim i winnickim, zmarły 19 sierpnia 1576 r. Na krótko przed śmiercią, w czerwcu 1576 r., Bohusz Korecki podpisał z Janem Chodkiewiczem układ dotyczący przyszłego ślubu jego syna Joachima z córką Jana Anną, do którego związku rzeczywiście później doszło³¹.

W *Herbarzu Rycerstwa W. X. Litewskiego* – ks. Wojciecha Wijuka Kojalowicza wydanym w Krakowie w drukarni «CZASU» Fr. Kluczyckiego i Spółki pod zarządem Józefa Łakoeińskiego. 1897 r. odnajdujemy:

Brasławski starosta: Bogusz Fiedorowicz Korecki

Łucki starosta: Bogusz Fiedorowicz Korecki

<https://mbc.cyfrowemazowsze.pl/Content/7928/PDF/7928.pdf>

W opracowaniu „Rocznik Wołyń”³² czytamy:

(...) Autor uważa Korzec za najstarsze osiedle Wołynia i krytykuje zdanie polskich historyków, którzy odnoszą jego założenie do XIV w. Na dowód przytacza wzmianki o Korcu z kronik. Pierwsza z nich sięga 1150 r. Pisząc o pojawieniu się w Korcu

²⁹ <https://onebid.pl/pl/papers/Rodzina-herbarz-szlachty-polskiej/Tom-VII-KOP-KOZM>

³⁰ *Encyklopedia staropolska*, tom III – Zygmunt Gloger.

³¹ Konstanty Wasyl Ostrogski (1526–1608) – przywódca społeczności prawosławnej w Rzeczypospolitej – Tomasz Kempa, s.145, 189, 195, 243, 282, Wydawnictwo Naukowe Mikołaja Kopernika, Toruń 2023.

³² http://rcin.org.pl/Content/7666/PDF/WA248_14716_P-I-365_rocznik-wolyn-o.pdf

właścicieli – książąt **Koreckich** nieznanego pochodzenia, autor stara się wyjaśnić tę sprawę. O początkach Horodyszczyna nie wiemy nic. XVII w. należało ono do Koreckich, później do Chomiaków i wreszcie do Lubomirskich, którzy ofiarowali je na fundusz klasztoru karmelickiego, tu zbudowanego. Przed tym był tam prawosławny klasztor męski, zbudowany w 1538 r. przez księcia **Bogusza Koreckiego**. Klasztor karmelitów na jego miejscu został założony w 1746 r., a ukończony w 1782 r. Klasztor ten zamknięto w 1832 r. Cerkiew w Horodyszczynie była zbudowana w 1565 r. i po tym wielokrotnie naprawiana. Kościół po-karmelicki został zamieniony na cerkiew klasztoru żeńskiego”.

Pomnik Hilarego Koreckiego i inne zabytki na szczawnickim cmentarzu przetrwały lata, lecz obecnie wołają o ratunek. Widać, że udało się wykonać remont budynku kaplicy, ale najwyraźniej zabrakło pieniędzy na odrestaurowanie niszczących nagrobków.

Może znajdą się ludzie, którzy będą mieli chęci i będzie im zależało na ratowaniu tego, co można jeszcze uratować. Wierzę, że się znajdą, gdyż na pewno w szczawnickiej społeczności są osoby mające świadomość słów wypowiedzianych przez marszałka Ferdinanda Focha: *Ojczyzna to ziemia i groby. Narody tracąc pamięć, tracą życie.*

